

Gar'kavchenko K., graduate student of Department of World History and International Relations, University of Luhansk (Ukraine, Starobilsk), aleksandrabo@rambler.ru

The Arctic China policy in the end of 1990s – beginning of the XXI

This paper presents the forming of modern China's Arctic policy. The author came to the conclusion that in the beginning of the XXI China is involving extensively to the international processes which happen at the Arctic region. «Chinese breakthrough in the Arctic» is provided by the set of measures in the various areas. Among them should be highlighted: the development of economic cooperation with small polar states, active scientific research, increasing the presence of the commercial and icebreaking fleet, diplomatic struggle for the presence in the Arctic Council. As recent events attest, Chinese policy is rewarding and China's presence is becoming more prominent.

Keywords: China, Arctic, Iceland, ice-breaker, oil, gas.

* * *

УДК 94(410):327:394.011

Ботіка Т. С.,
кандидат історичних наук, Одеська
національна академія харчових технологій
(Україна, Одеса), btatiana654@gmail.com

**АНГЛІЙСЬКИЙ ДЖЕНТЛЬМЕН ЯК ДЖЕРЕЛО ДЛЯ
ВИВЧЕННЯ ІСТОРІЇ ВЕЛИКОЇ БРИТАНІЇ**

Розглянуто проблему формування образу англійського джентльмена. Значне місце сконцентровано на імагологічних дослідженнях. Просліджена еволюція виникнення поняття «джентльмен», а також його місце в сучасному світі.

Ключові слова: Велика Британія, Туманний Альбїон, образ, імідж, імагологія, джентльмен.

Велика Британія завжди відігравала велике значення для Європи та світу, залишаючись впродовж століть провідною державою. Сама назва країни здавна викликала певні асоціації та емоції в кожного, хто будь-яким чином мав можливість познайомитися з її історією. Старовинна та разом з тим молода Британія виступала предметом прискіпливого вивчення не одного покоління дослідників. Туманний Альбїон нікого не залишав байдужим [12, с. 9–10].

Про англійців, їхній спосіб життя та національний характер написано чимало. Проаналізувавши матеріали, можна встановити, що будь-який іноземець, незалежно від національності, у суспільній свідомості уявляється через певний стереотип [2, с. 43]. Англійські традиції сприймаються у нашому міркуванні крізь призму політичного досвіду Великої Британії. Практика британського державного управління, поєднання монархії та парламентаризму, установ якого традиційно відносять до XIII ст. – ось що здавна привертало увагу істориків, літературознавців, журналістів, тощо [1, с. 55].

Що стосується наукових розробок, то монографія російського дослідника М. Єрофєєва «Туманний Альбїон. Англія и англичане глазами русских» [5] на конкретному історичному матеріалі розкриває процес формування міжетнічних уявлень між країнами. На сторінках книги М. Єрофєєва аналізується відношення офіційних кіл громадськості Росії до Великої Британії у другій половині XIX ст. Саме дана робота визначила «точку зору» на сприйняття образу Великої Британії у наступні десятиліття. Подальші публікації лише вносили деякі доповнення, корегували та конкретизували дослідження автора.

Вивчення даного питання відноситься до сфери імагологічних досліджень. Імагологія – галузь

досліджень різних гуманітарних дисциплін, що займається вивченням образу «чужого» (чужої країни, народу, етносу) у суспільній, культурній та літературній свідомості тієї або іншої країни, епохи [9, с. 251]. Імагологія також вивчає національні образи та етнічні стереотипи. Її статус в сучасному гуманітарному знанні не цілком визначений. Більшість дослідників відносять імагологію до сфери теоретичної або історико-літературної дисципліни в рамках літературознавства, як «вчення про образи» або дослідження уявлень «чужого» (за етнічною, культурною, мовною приналежністю), інші – як розділ історичної науки, що досліджує такі уявлення про інший народ, які складаються у суспільній свідомості конкретної країни на певному історичному етапі, треті – як відгалуження культурології або соціології, що вивчають уявлення учасників культурного діалогу, останні – як технологію створення іміджів [10]. Отже, імагологія не лише розкриває образ «чужого», «іншого», але характеризує і сам суб'єкт, відображає національну самосвідомість і, відповідно, власну систему цінностей. Тому, стає очевидним, що образи національного характеру, характерів інших націй є не точним віддзеркаленням існуючої об'єктивної реальності, а трансформованими за допомогою різних історичних, політичних та культурних процесів [6, с. 110].

Висвітлюючи ті або інші риси англійського національного характеру, особливе місце займає образ джентльмена, вплив якого знайшов розповсюдження не лише в суспільстві, де він виник, але й далеко за його межами. У Великій Британії образ джентльмена є досить важливою національною складовою, частиною англійської національної культури.

З точки зору образу, сформованого у суспільній свідомості, джентльмену притаманні бездоганні манери, галантна поведінка. Англійського джентльмена, як правило, уявляють на тлі сільського пейзажу, одягнутого в костюм з твіду, з трубочкою та собакою. Саме так виглядає аристократ, що відпочиває у своєму замиському маєтку. Дім в Англії залишається своєрідним центром британського духу. Це обов'язково незмінний класичний «cottage», заснований на національних традиціях. Комфортні домівки – справжня мрія будь-якого англійця. Зовні – невеликі, але дуже уютні та по-англійському елегантні всередині. Обов'язковим доповненням дому вважається сад. Любов до природи – одна з характерних рис, притаманних англійцям.

У розмові справжній джентльмен, як правило, зробить декілька точних зауважень про погоду і лише після цього продемонструє традиційну англійську терпимість до слів співбесідника, якими б на перший погляд абсурдними вони йому не здалися [8, с. 5]. Джентльмен ніколи не говорить «даремно». Дружину він поважає. Леді повинна створювати затишок, зберігати домівку, виховувати дітей, займатися добродійністю. Джентльмен відрізняється відвагою і щедрістю. Крім того, він зобов'язаний обіймати вищі громадські посади. Джентльмен завжди стриманий і піклується про свою репутацію. Він правдивий, але без необхідності говорити не стане. Неухильне виконання узятих на себе зобов'язань, готовність прийти на допомогу – характерні риси типового джентльмена.

Доволі цікавою рисою характеру джентльмена є поєднання англійської енергійності з сентиментальністю.

Якщо англієць щось робить, то він повністю віддається цьому заняттю, або працюючи, або відпочиваючи. Наявність хобі – незмінна звичка типового джентльмена, яке ніколи не залежить від віку та виду діяльності. Хобі так само важлива справа для англієця, як і основне заняття, до якого він відноситься дуже серйозно. Тому в Англії здавна існували різноманітні клуби будь-якого характеру, на будь-який смак [3, с. 162].

Термін «джентльмен» прийшов з англійської мови, де спочатку означав дворянина, благородну людину з хорошою сім'єю. У Великій Британії це слово з'явилося разом з Вільгельмом Завойовником, що підкорив острови у 1066 р. і роздав захоплені землі своїм феодалам [7, с. 99]. Джентльмен (Gentleman) – образ, що сформувався у Вікторіанську епоху. Спочатку, виголошуючи це слово, мали на увазі чоловіка благородного походження, пізніше так почали говорити про гідну, освічену, високоморальну та інтелекгентну людину. В період середньовіччя слово «джентльмен» застосовували для позначення членів нетитулованого дворянства – Gentry, до якого відносилися лицарі та нащадки молодших синів феодалів. Титул успадковувався лише старшим сином. Останнім же братам доводилося задовольнятися званням – «джентльмен». Тоді так позначали походження чоловіка і одночасно рід занять, його спосіб життя. У ті часи визначилася відмінна риса джентльмена – інтелектуальна праця та відповідний імідж. У минулі століття джентльмени склали окремі соціальні прошарки і мали право носити меч. За часів У. Шекспіра переміг так званий практичний підхід, який встановив, що заслуги предків – справа темна, і тому благородство слід розглядати як категорію, перш за все, матеріальну. Закріплював дворянство так званий фамільний герб, який можна було купити. Хоча вважалося, що це не продаж, а плата за так звану реєстрацію. Пізніше королі на свій розсуд почали нагороджувати гербами. Його можна було отримати на лицарському турнірі, щоб відрізнити повністю прихованих латами лицарів один від одного. До кінця XVIII ст. джентльменами іменували лише «чистий» стан. Тоді Велика Британія була доволі відокремленою країною і розглядалася своїми громадянами як найкраща в світі, тому, не дивлячись на значні торгівельні та політичні зв'язки англієців і пов'язані з ними ділові поїздки, жити вони вважали за краще виключно у себе на батьківщині. Життя вічного мандрівника вважалося схожим на життя волоцюги. Джентльмени відчували себе елітою країни і не мали звички спілкуватися з ким завгодно. Ймовірно, звідси типова англійська зарозумілість. Яскравий тому приклад – займенник «я», який в англійській мові завжди пишеться з великої букви «I», одне слово, яке свідчить про англійську гордість, неабияку стриманість і зухвалість. «Англіїці ніколи нічого не роблять наполовину. Їхнє улюблене слово through. Вони, перш за все, люди практичні, які не люблять віддалених філософських міркувань» [4, с. 99], – писав про англійський національний характер відомий російський публіцист Діонео ще на початку XX ст.

Джентльменам було чим пишатися. Саме вони перетворили Велику Британію у «майстерню світу». Залишаючись воїнами та політиками, на них ґрунтувалася вся Британська імперія. Джентльмени також

займалися соціальними реформами, відміною нелюдних середньовічних законів. Парламентаризм, свобода преси, соціальна відповідальність імущих класів – усе це впроваджено типовими джентльменами.

Суперечка про те, кого можна вважати джентльменом, тривала століттями. Дискусії велися з багатьох питань: чи може джентльменом бути людина низького походження, але почесного положення? Чи може бідність поєднуватися з дворянством? Чи можна втратити дворянство через негідну поведінку?

У наші часи слово «джентльмен» стало ввічливою формою звернення. Наприклад, промовляючи «леді і джентльмени», не мається на увазі становий фактор, а, швидше, звернення до аудиторії. Як стверджують самі англієці, класового прошарку «джентльмени» сьогодні більше не існує, а це слово служить лише для позначення вихованої, освіченої та морально бездоганної людини з гарними манерами.

Типовим англійським джентльменам практично байдуже, як до них відносяться представники інших націй. Вони упевнені, що їх по-справжньому ніхто не розуміє. Тому багато сил покладають на те, щоб залишатися для всіх непостійними. Так, багато хто вважає, що британці – холоднокровні люди. Нерідко характер англійського джентльмена мають на увазі, коли говорять про незвичність і несхожість цієї країни [11, с. 348–349]. Вони створили особливий англійський стиль життя, що згодом виявився таким привабливим для багатьох іноземців.

Таким чином, образ англійського джентльмена має деякі особливості. По-перше, це пов'язано з природними особливостями країни. Англієць – людина-острів, що живе в країні-острові. Під впливом цієї сфери склався специфічний, типовий лише для англієця, спосіб життя. По-друге, англійська стриманість пов'язана з пуританізмом, який за довгий період свого існування, призвів до відсутності проявів почуттів та підштовхнув до певної замкнутості.

Отже, відповідний вплив на формування образу англійського джентльмена робить і самооцінка власного національного характеру: в образі чужого народу знаходить відображення та шкала цінностей, яка домінує у певній країні. Приписуючи англієцям ті або інші риси, тим самим підкреслюється безкорисливість і щедрість, відкритість і доброзичливість особистого національного характеру. Тому, образи народів, що виникають на підставі емоцій і почуттів, не можуть бути точним відображенням дійсності. В умовах глобалізації культури питання щодо шляхів виникнення уявлень про «чужоземця», представника тієї або іншої нації, а також трансформація цих стереотипів представляє великий науковий і практичний інтерес.

Список використаних джерел

1. Алексеев Н. А. Палата Лордов Британского Парламента от суда короля Эгберта до революции Премьера Т. Блэра (825–2003 гг.) / Н. А. Алексеев. – М.: Изд-во БЕК, 2003. – 432 с.
2. Алхазова Н. Д. В Королевстве, где говорят по-английски. Обычай, традиции, праздники / Н. Д. Алхазова, Л. И. Кройтореску. – Кишинев: Изд-во Штинца, 1989. – 224 с.
3. Ботіка Т. С. Російські часописи кінця XIX – початку XX ст. про національні особливості англійського характеру / Т. С. Ботіка // Одессо: Актуальні проблеми історії, археології та етнології: матеріали міжнар. конф., 28–29 січня 2010 р. – Одеса, 2010. – Вип. II. – С.161–163.

4. Дионео. Письмо из Англии // Русское богатство. – СПб., 1900. – №4. – С.99.

5. Ерофеев Н. А. Туманный Альбион. Англия и англичане глазами русских. 1825–1853 / Н. А. Ерофеев. – М.: Наука, 1982. – 322 с.

6. Канонистова З. С. Восприятие английской частной жизни и английского характера в России в конце XIX – начале XX века / З. С. Канонистова // Новый век: история глазами молодых: Сб. науч. тр. – Саратов, 2006. – Вып.3. – С.110.

7. Кобозева И. М. Лингвистическая семантика: учебник / И. М. Кобозева. – М.: КомКнига, 2007. – 352 с.

8. Лопухин А. В. Все меняется даже в Англии... Очерки о молодых британцах 80–х / А. В. Лопухин. – М.: Молодая гвардия, 1985. – 159 с.

9. Ощепков А. Р. Имагология / А. Р. Ощепков // Знание. Понимание. Умение. – М., 2010. – №1. – С.251–253.

10. Почепцов Г. Г. Имаджелогия / Г. Г. Почепцов. – М.: Рефл-бук, 2000. – 768 с.

11. Рыбалко Т. С., Гордиенко Л. Л., Мордовец М. В., Паламарчук В. В., Тодорова С. Н., Лазука Е. Д., Петракова Е. Р., Ангелов Г. В. В поисках кода к тайнам личного обаяния / Под ред. Г. В. Ангелова. – Одесса: КП ОГТ, 2015. – 642 с.

12. Яковенко Н. Л. Велика Британія в міжнародних організаціях: навчальний посібник / Н. Л. Яковенко. – К.: Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2011. – 400 с.

References

1. Alekseev N. A. Palata Lordov Britanskogo Parlamenta ot suda korolya Egberta do revolyutsii Premera T. Blera (825–2003 gg.) / N. A. Alekseev. – М.: Izd-vo BEK, 2003. – 432 s.

2. Alhazova N. D. V Korolevstve, gde govoryat po-angliyski. Obychai, traditsii, prazdniki / N. D. Alhazova, L. I. Kroytoresku. – Kishinev: Izd-vo Shtintsa, 1989. – 224 s.

3. Botika T. S. Rosiyski chasopisi kintsya XIX – nachatku XX st. pro natsionalni osoblivosti angliyskogo harakteru / T. S. Botika // Odisso: Aktualni problemi istoriyi, arheologiyi ta etnologiyi: materialy mizhnar. konf., 28–29 sichnya 2010 r. – Odesa, 2010. – Vip. II. – S.161–163.

4. Dioneo. Pismo iz Anglii // Russkoe bogatstvo. – SPb., 1900. – №4. – С.99.

5. Erofeev N. A. Tumanny Albion. Angliya i anglichane glazami russkih. 1825–1853 / N. A. Erofeev. – М.: Nauka, 1982. – 322 s.

6. Kanonistova Z. S. Vospriyatie angliyskoy chastnoy zhizni i angliyskogo haraktera v Rossii v kontse XIX – nachale XX veka / Z. S. Kanonistova // Novyy vek: istoriya glazami molodyh: Sb. nauch. tr. – Saratov, 2006. – Vyp.3. – S.110.

7. Kobozeva I. M. Lingvisticheskaya semantika: uchebnik / I. M. Kobozeva. – М.: KomKniga, 2007. – 352 s.

8. Lopuhin A. V. Vse menyetsya dazhe v Anglii... Ocherki o molodyh britantsah 80–h / A. V. Lopuhin. – М.: Molodaya gvardiya, 1985. – 159 s.

9. Oshchepkov A. R. Imagologiya / A. R. Oshchepkov // Znanie. Ponimanie. Umenie. – М., 2010. – №1. – С.251–253.

10. Pocheptsov G. G. Imidzhelogiya / G. G. Potseptsov. – М.: Refl-buk, 2000. – 768 s.

11. Rybalko T. S., Gordienko L. L., Mordovets M. V., Palamarчук V. V., Todorova S. N., Lazuka E. D., Petrakova E. R., Angelov G. V. V poiskah koda k taynam lichnogo obayaniya / Pod red. G. V. Angelova. – Odessa: KP OGT, 2015. – 642 s.

12. Yakovenko N. L. Velika Britaniya v mizhnarodnih organizatsiyah: navchalnyy posibnik / N. L. Yakovenko. – К.: Vidavnicho-poligrafichnyy tsentr «Kiyivskiy universitet», 2011. – 400 s.

Botika T. S., PhD, Odessa National Academy of Food Technologies (Ukraine, Odessa), btatiana654@gmail.com

English gentleman as a source for studying the history of Great Britain

The article is dedicated to the problem of forming of the type of the English gentleman. The important part is concentrated on the imagological researches. The evolution of the beginning of the conception of «gentleman» is analyzed and his role in the modern world.

Keywords: Great Britain, Foggy Albion, type, image, imagology, gentleman.

* * *

УДК 2(8)«20»

Опря І. А.,
кандидат історичних наук, доцент кафедри
всесвітньої історії, Кам'янець–Подільський
національний університет ім. Івана Огієнка
(Україна, Кам'янець–Подільський), igoroprya@mail.ru

БОРЬБА ЗА ПАСТВУ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РЕЛІГІЙНОГО ЖИТТЯ ЛАТИНСЬКОЇ АМЕРИКИ

Досліджено конфесійний склад населення країн Латинської Америки. З'ясовано, що більшість населення регіону сповідує католицизм, що стало наслідком тривалого процесу християнізації, який розтягнувся на кілька століть. Новою тенденцією стало те, що протягом останніх десятиліть у процентному співвідношенні чисельність католиків неухильно зменшується, у той час як зростає кількість прихильників протестантських церков. Сучасна релігійна ситуація в Латинській Америці демонструє втрату католицькою церквою свого монопольного становища, на зміну якому приходять релігійний плюралізм. Зроблено висновок, що католицька церква для збереження впливу на маси має змінити свою централізовану структуру і авторитарний стиль управління, більше прислухатися до потреб пастви.

Ключові слова: Латинська Америка, католицизм, протестантизм, теологія визволення, секуляризм.

Ще з доби Просвітництва у суспільній думці укорінилася теза про те, що з розвитком науки буде поступово відбуватися зменшення впливу релігії на суспільство. Втім, сьогодні, ми бачимо, що конфлікти на релігійному ґрунті не відійшли в минуле, а конфесійна приналежність й донині залишається важливим чинником розвитку окремих країн та цивілізацій. Традиційно вважається, що країни Латинської Америки є сферою абсолютного домінування католицької церкви, втім, в останні десятиліття тут простежуються суттєві зміни, найважливішими з яких є зниження питомої ваги католиків та зростання чисельності протестантів серед місцевого населення.

В українській історіографії такі зміни майже не відображені, в російській – їм присвячено лише кілька статей [1; 2; 3; 4; 6], натомість європейські та американські дослідники виявили до цих процесів жвавий інтерес [10–16]. Але оцінки трансформацій конфесійної палітри Латинської Америки, їх наслідки далеко неоднозначні, тому існує необхідність продовжити науковий пошук у цьому напрямку.

Отож, метою статті є виявлення змін у релігійному розмаїтті Латинської Америки, спроба їх пояснення та окреслення перспектив розвитку окремих конфесій у майбутньому.

Однією з важливих цілей завоювання Центральної та Південної Америки іспанськими конкістадорами була християнізація місцевого населення. Починаючи з XVI ст. католицька церква стає надзвичайно важливою складовою життя латиноамериканських суспільств. Їх національні культури, соціальні структури, політичні традиції зазнали істотного католицького впливу. Завоювання Нового Світу проходило під гаслом про необхідність навернення місцевих «диких народів» у істинну віру. А самі католицькі священники і місіонери уявляли себе в образі «духовних конкістадорів», котрі відвоюють у диявола людські душі силою слова [7, с. 75].

З висоти XXI ст. можемо констатувати, що християнізація Центральної та Південної Америки відбулась досить успішно, а всесвітньовідомим символом перемоги католицької церкви в регіоні стала статуя Ісуса Христа над бразильським мегаполісом Ріо-де-Жанейро. На Католицькому інформаційному порталі Catholic.us.